

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרָשַׁת שְׁמוֹת

הפטרה: דברי ירמיה, אשכ! הבאים ירש יעקב
 כג' טבת תשע"ז
 צאת השבת ר"ת 18:07
 מברכים חודש שבט שיחול ביום שבת
 המולד ביום שישי בשעה 17:36, 8 חלקים
 גיליון 419

יציאת השבת:

17:40

ירושלים: 17:42

כניסת השבת:

16:30

ירושלים: 16:27

רבות מחשבות... וְעֵצַת ה' הִיא תְּקוּם!

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

"וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף". רבותינו התלבטו האם היה זה מלך חדש ממש או שנתחדשו גזירותיו. וברש"י: "אשר לא ידע – עשה עצמו כאילו לא יודע". האם יתכן שישכח פועלו העצום של יוסף בכלכלת מצרים? והלא יוסף היה המשביר לכל עם הארץ. בתבונתו הוא קונה את כל הקרקעות של המצרים לטובת אוצרותיו של פרעה, הוא זה שמצליח לקבץ את כל אוצרות תבל למצרים! אלא צ"ל שקם פרעה שאינו מכיר את פרשת יוסף ואחיו, שלא ידע כי הכל מאת ה', גם דרך הגעת יוסף למצרים, והוא פועל מתוך מחשבה של: "הבה נתחכמה לו", ומנסה בכל דרך לענות את עם ישראל. ואולם הכתוב מבשרנו כי כנגד "הבה נתחכמה לו פן ירבה" קורה ההיפך: "וַיִּכָּאֶשֶׁר יַעֲנֵנוּ אוֹתוֹ בְּן יִרְבֵּה וְכֵן יִפְרֹץ". וברש"י על פי המדרש: "רוח הקודש אומרת כן, אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה".

בדרך זו פועל פרעה כנגד לידת מושיען של ישראל. הוא גוזר על המיילדות העבריות, כי בשעת הלידה יראו: "אם בן הוא והמיתן אותו ואם בת היא וחיה". בהמשך מתרחבת גזירתו של פרעה והוא גוזר (שמות א, כב): "ויצו פרעה לכל עמו לאמור: כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו". וברש"י: "אף עליהם גזר יום שנולד משה אמרו לו אצטגנינו היום נולד מושיען ואין אנו יודעין אם ממצרים אם מישראל ורואין אנו שסופו ללקות במים לפיכך גזר אותו היום אף על המצרים".

ואולם עצת ה' היא תקום. לא די שפרעה אינו הורג את משה, מושיען של ישראל, אלא בתו בתיה מצילה אותו ופרעה מגדלו בתוך ביתו כבן! ואם לא די בכך פרעה אפילו משלם לאמו של משה על הנקתו! הוא זה שמשחק עם משה הקטן ומשעשע אותו. אילו היה פרעה מכיר את פרשת יוסף ואחיו, היה יודע שאין עצה ואין תבונה כנגד ה', ובכך היה מונע סבל רב מעצמו ומעמו.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
 הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

חשיבות לימוד תורה של יום אחד!

התרגלנו שהיתה גלות מצרים. אבל איך התחיל השעבוד? הלא אבותינו: יעקב, יוסף ואחיו, היו האנשים המכובדים ביותר במצרים אחר פרעה? מקובל שבני לוי לא השתעבדו בגלות מצרים. מדוע? יש בתשובות לשאלות אלו, להאיר את דרכנו גם כיום.

על תחילת השעבוד במצרים מסופר (ילקוט שמעוני שמות רמז קסג): "בשעה שאמר 'הבה נתחכמה לו', קבץ פרעה את כל ישראל ואמר להם: בבקשה מכם עשו עמי היום בטובה. היינו דכתיב 'בפרך' בפה – רך. נטל סל ומגרפה וכל מי שהיה רואה פרעה נוטל סל ומגרפה ועושה בלבנים היה עושה. מיד הלכו ישראל בזריזות ועשו אומנות עמו כל היום לפי כחן, לפי שהיו בעלי כח וגבורים, כיון שהחשיך העמיד עליהן נוגשים ואמרו להם חשבו את הלבנים. מיד עמדו ומנו אותם ואמר להם: כזה אתם מעמידים לי בכל יום".

ואולם בני שבט לוי לא נשתעבדו כלל, וכמובא במדרש (שמות רבה טז): "אמר רבי יהושע בן לוי: שבטו של לוי פנוי היה מעבודת פרך". הכיצד? באותו היום בו יצא פרעה לעשות מלאכה ונרתמו כל ישראל לעבודת המלך, בני לוי ישבו והמשיכו ללמוד.

אף על פי שבודאי נמצאו כאלה שאמרו להם: 'בואו וסייעו לנו', או 'בכגון דא אמרינן ביטולה הוא קיומה'. ועוד ודאי היו כאלה שטענו: 'אין זה כבוד מלכות, אם נסייע לפרעה היום, יום אחד בלבד, נזכה לשנים של שקט ושלווה'. ואף על פי כן לא שמעו אליהם בני לוי, אלא ישבו ועסקו בתורה!

אילו היו שומעים להם בני לוי ומצטרפים לעבודה זו ליום אחד – היו גם הם עבדים לפרעה בכל עבודה בשדה למשך מאות שנים. מה גדול כח לימוד התורה של יום אחד!

יום בשנה חשוב שנה

עד כמה היה חשוב הלימוד בבית המדרש אפילו של יום אחד, נוכל ללמוד מהסיפור על רב אידי, ממנו מפורסמת האמרה: "בר בי רב דחד יומא" וכך מובא בתלמוד (חגיגה ה, ב):

"רב אידי אבוי דרבי יעקב בר אידי הוה רגיל דהוה אזיל תלתא ירחי באורחא וחד יומא בבי רב. (רב אידי אביו של רבי יעקב בר אידי היה רגיל ללכת משך שלושה חודשים בדרך לבית המדרש, שכן מהלך שלושה חדשים היה מביתו לבית המדרש, ונוסע מביתו אחר הפסח ולומד יום אחד, וחוזר לביתו לשמח את אשתו בחג הסוכות). והוה קרו ליה רבנן בר בי רב דחד יומא. חלש דעתיה. קרי אנפשיה 'שחוק לרעהו אהיה'.

אמר ליה רבי יוחנן: במטותא מינך לא תעניש להו רבנן. נפק רבי יוחנן לבי מדרשא ודרש: 'אותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון', וכי ביום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו? אלא לומר לך: כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה – מעלה עליו הכתוב כאילו עסק בתורה כל השנה כולה".

רב אידי שידע את מעלת הלימוד בבית המדרש הלך משך שלושה חודשים עד שהגיע לשם, למד יום אחד ולאחריו החל את מסעו חזרה משך שלושה חודשים. אף שהיו חכמים שהתלוצצו על נוהג זה, הכיר רבי יוחנן במעלתו של רב אידי, וכפי שבקש מרב אידי שלא יקפיד על חכמים ויענישם, משמע שהיה בכוח הקפדתו של רב אידי להענישם, ודרש רבי יוחנן לחכמים בבית המדרש, כי פעמים יום אחד בשנה של לימוד בבית המדרש שקול כשנה.

יש המגיעים מדרך רחוקה לבית המדרש ועד שנכנסים אל תוככי הלימוד עוברים ימים ואולי שבועות, ויש המכנים עצמם משך חודשים בעבור יום לימודים אחד בבית המדרש, עד כמה יקר יום זה – יום בשנה חשוב שנה.

ותחינה את הילדים

פרעה פוקד על המיילדות העבריות שפרה ופועה לראות בשעת הלידה, אם הנולד בן הוא – להורגו, ואם בת – וחייה. ואולם המיילדות אינן עושות כדבר פרעה, ולא די שאינן הורגות את הילדים אלא שהיו מחיות אותם. וכדברי רש"י: "מספקות להם מים ומזון".

כיצד פעלו המיילדות כנגד דבר פרעה? מדוע פרעה לא מעניש אותם? מדוע הקב"ה מיטיב להן? ודווקא בטובה זו של "ויעש להם בתים"?

נראה כי גזירת פרעה למיילדות היתה בסתר, כי אילו ידעו כל העם על גזירתו זו, מי יקרא למיילדות וימית את בנו בידיהן? ואולם המיילדות אשר יראו את האלוקים, כאשר מעיד עליהם הכתוב, לא די שלא המיתו את הבנים אלא החיו אותם וספקו להם מזון. אז קרא פרעה למיילדות וחקר אותן: א. מדוע לא המיתו את הילדים? ב. ולא עוד אלא שהחיו אותם וספקו להם צורכיהם?

אז ענו המיילדות, כי לא המיתו את הבנים כיוון שהיילדות לא נזקקו להן כלל, כי חיות הנה "בטרים תבוא אליהן המיילדת וילדו", ואז ודאי לא שייך להרוג את הבן הנולד, שלא תתגלה תוכניתו השטנית של פרעה, (ואת טרם הגזירה הפומבית של פרעה "כל הבן הילוד – היאורה תשליכוהו") ולא עוד, אלא שאמרו לו: גם לשיטתך יש להסתיר את הדבר, כדי שיקראו לנו, ולפיכך אנו מספקות להם מזון ומחיה, כדי שיקראו לנו בפעם הבאה, אולי יקרה שנוכל לקיים את גזירתך.

לפיכך פרעה לא מעניש אותן, כי דברי טעם דברו לפניו. ואולם, על יראתן את האלוקים: שלא התפטרו מתפקידן ואמרו: מה לנו ולצרה זו, (שמה תבוא במקומן מילדת שתקיים את דבר פרעה). ולא עוד, אלא ששיעו בלידת הבנים ובסיפוק צורכיהם – הטיב להן האלוקים ונתן להן שכרן משלם.

לימוד תורה בשבת

א. מצווה להרבות בלימוד תורה ביום השבת, ואמרו חכמים: "לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהם בדברי תורה". עוד אמרו חכמים: "אמרה תורה לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, כשיכנסו ישראל לארץ, זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו, ואני מה תהא עלי? אמר לה: יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמו, שהם בטלים ממלאכתם ויכולים לעסוק בך".

ב. עוד אמרו חכמים (תדבא"ר א): "כך אמר להם הקב"ה לישראל: בניי, לא כך כתבתי לכם בתורת: לא ימוש ספר התורה הזה מפיו והגית בו יומם ולילה, אף על פי שאתם עושים מלאכה כל שישה ימים, יום השבת יעשה כולו תורה. מכאן אמרו, לעולם ישכים אדם וישנה בשבת, וילך לבית הכנסת ולבית המדרש, יקרא בתורה וישנה בנביאים, ואחר כך ילך לביתו ויאכל וישתה, לקיים מה שנאמר: "לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יין".

ג. אמרו חכמים שצריך לחלק את זמן השבת, חציו לה' בלימוד תורה בבית המדרש וחציו לעונג שבת של אכילה, שתיה ושינה (פסחים סו, ב) אמנם יש סוברים, שרק ביום טוב החלוקה שווה, אבל בשבת שנועדה לתורה, צריך להקדיש יותר ממחצית הזמן ללימוד התורה (ב"ח עפ"י רמב"ם). אולם לרוב הפוסקים, כוונת חכמים שגם בשבת יש לחלוק את הזמן, חציו לתורה וחציו לעונג גשמי.

ד. תלמידי חכמים שרגילים לסגף עצמם במשך ימות השבוע בשקידת התורה, יוסיפו מעט בעונג גשמי, ואילו אנשי מעשה שאינם מספיקים ללמוד תורה כראוי בימות החול, ירבו יותר בלימוד התורה, (ירושלמי שבת טו, ג). וכן כתב הרמ"א (רצ, ב): "בעלי בתים שאינם עוסקים בתורה כל ימי השבוע, יעסקו יותר בתורה בשבת מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי השבוע. ותלמידי החכמים ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתיה קצת, דהרי הם מתענגים בלימודם כל ימי השבוע".

ה. לימוד התורה בשבת צריך להיות בשמחה ותענוג, ולכן כתבו כמה פוסקים, שאין ללמוד סוגיות מסובכות וקשות, מפני שבעת שהלומד אינו מבין את לימודו הוא שרוי במתח וצער. לפיכך נכון לחזור בשבת על דברים שכבר ידועים היטב, או ללמוד דברים בהירים ומובנים, כל אדם לפי רמתו. ואף תלמידי חכמים ראוי שילמדו בשבת סוגיות קלות שאין בלימודם יגיעה (או"י, יעב"ץ). ויש אומרים שאדרבה, ראוי ללמדים ללמוד סוגיות קשות ולהעמיק בהם (מחזיק ברכה רצ, ו). כפי הנראה אין כאן מחלוקת, אלא הכל תלוי באדם, מי שאוהב להקשות ולתרוץ, יעסוק בסוגיות קשות, ומי שאוהב הבנות ישירות ובהירות, יעסוק בדברים מובנים. (ע"פ פניני הלכה לרב א. מלמד שליט"א).

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאה ציטרון היי. היה יצחק שושן היי. שרה בת שמחה היי. מרים יודיה היי. ציפורה יהודישע לוי היי. ביבה אלימלך היי. ישי הלוי היי. עוד בן עישה היי. תיקוח בת עזויה היי. אלגרה בת ג'אן היי. מול בת ענולה היי. אברהם בן רחל היי. הראל בן אביגיל היי. אילנה בת סליחה היי. ישי ורחל לוי היי. חנה בת זוהרה היי. סימנטוב משה יודיה היי. מיטל מוריה אדרי היי. להחזרת נעדריו ושבוייו ובהם: אירון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יודיה כץ, יעבי פלדמן, יהונתן פולארד היי. לעילוי נשמות הנערים: אייל יפרח היי, גיל-עד שעאר היי, נפתלי יעקב פרנקל היי, ולע"נ חללי מבצע צוק איתן היי. לעילוי נשמות: הגר"ע וסף זצוק"ל. הגר"מ אליהו זצוק"ל. רבי מסעד מלול זצ"ל. הרב שלמה צורף ז"ל. רבי יעקב שושן ז"ל. ונה ונה ז"ל. ברכה סופן ז"ל. יצחק עמדה ז"ל. נדיר נחם ז"ל. נסים כהן ז"ל. ספר מנחם ז"ל. נדירה שמעון בת חזית ז"ל. מנחה לוי ז"ל. אסתר בת תרצה ז"ל. אסתר חדד ז"ל. ונה יצחק ז"ל. דינה פונדק ז"ל. הרב אברהם צוקרמן זצ"ל. מרדכי ומושה בני לאה מורחני ז"ל. אליהו בת פריחה ז"ל. תורצה זיגנד ז"ל. ישראל אברהם נתן ז"ל. אסתר בת זוהרה ז"ל. אסתר וענבר נחום ז"ל. ישראל בן שושנה ז"ל. יצחק בן מול מורחני ז"ל. חובי בן שלום צעדי ז"ל. מרים ועננו ז"ל. עזיה עמוס ז"ל. יצחק ועמרים אטאס ז"ל. נסים בן ונה ז"ל. יצחק ולאה אסטחני ז"ל. חת יעקב ז"ל. ונה רחל ז"ל. אליהו טיש ז"ל. נעמה בת מנחה ז"ל. יצחק ושמחה אילון ז"ל. ראובן אלון בן נחמה ז"ל. סליקה שושן ז"ל. לאהיה מדר ז"ל. זוהרה בת ונה ז"ל. עליה כהן ז"ל. ר' חיים אדונתה ז"ל. לוי יצחק אמדיד ז"ל. אורי אורן מעלים ז"ל. ישראל בן נחמה ז"ל. חד חגיבי ז"ל. חד נחסברג ז"ל. יואל חללי ז"ל. עמס דמרי ז"ל. רבי חד חזקן ז"ל. יצחק ועקנין ז"ל. עישה דהן ז"ל. חתי אגל ז"ל. עפרה בן אבי ז"ל. שרה אליאל ז"ל. נעים משה ז"ל. מול ואליהו תרגמן ז"ל. ליוון יודיה ז"ל. אסיף בר דרמני ז"ל. יוסף ברום ז"ל. ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזה, רפאל פריצ, ויציליה צילה לבית משפחת ציטרון היי.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה